

Здравето на безсмъртните

БЕТОВЕН

Глухият музикален гений

Атанас ЦОНКОВ

„Бетовен агони-зира!“ - в края на март, 1827 г., мълвата плъзва из Виена, сякаш понесена от поривите на задаващата се пролетна буря, облитайки разкошните домове на аристокрацията, оперните театри, заведенията на музикалната бохема, литературните салони и концертните зали на австрийската столица. Примирени с предстоящото, познати и приятели навещават умирация, оставяйки за кратко край леглото му, периодично го посещават и безсилните да му помогнат лекари, навъртат се и роднини, някои от които той сигурно би изгонил, ако имаше сили да го стори...

Но 57-годишният болник вече е безсилен, загубил е битките със своите заболявания, които тежката му съдба го заставяла да води през целия си живот... Дори рейнските вина, пристигнали от Бон на 24-и март, които си заръчал с надеждата, че ще го „освежат, укрепят и донесат добро здраве“, го оставили равнодушен: „Жалко, жалко - твърде късно!“, промълвил едва. Тези били последните му думи - изпил едва глътка от еликсира и скоро след това изпаднал в безсъзнание...

Агонията продължила повече от два дни. Краят приближавал, когато мартенската буря връхлетяла града. Изведнъж Бетовен се надигнал от леглото с вдигнат към небето юмрук и паднал безжизнен назад. Светкавица орязала облаците и мощен гръм патетично раздрал небето в мига, в който изстрадалата душа на композитора напуснала тялото му... Сякаш сам Зевс пожелал да възвести на света, че е умрял един безсмъртник...

... Приблизително така, ако се дове-

Йохан ван Бетовен и Мария-Магдалена - родители на великия композитор

рим на оскъдни исторически сведения, е ударил сетният час на композитора, на 27 март 1827 г. Към тази тъжна картина трябва да се добави и един важен, макар и необичаен шрих: Йохана, вдовицата на покойния на музиканта брат Каспар, недолюбвана от Бетовен и подозирана от него в разпътен живот, безцеремонно пристъпила към покойния и... отрязала кичур от непокорната му коса.

Малко вероятно е да го е сторила от сантиментални подбуди. По-скоро, нахочливо е предположила, че може да изкара някой и друг талер, продавайки коса от прославения си зет - тленна частица от признатото му още приживе безсмъртие. Може би и други от опечалените да са последвали кощунственния й жест, защото в ковчега Бетовен изглеждал съвсем олиясъл. Но така или иначе, времето ги оправдало: именно

През 2020 г. се навършват 250 години от раждането на може би най-великия музикален гений на човечеството Лудвиг Ван Бетовен.

За разлика от почти всички днешни медици, вестник „Лечител“ предлага анализ на най-мистериозните тайни, свързани с името на Бетовен – причините за неговите пожизнени боледувания и за смъртта му.

Текстът, който следва, е откъс от дългогодишното изследване на Атанас ЦОНКОВ – „Гениалният глух музикант“. Целият текст ще може да прочетете в дадения за печат том I от поредицата „Здравето на безсмъртните“. В този том са включени пет оригинални есета:

1. „Поетът-пациент“ (Генчо Славейков)
2. „Странната болест на Гоя“ (Франсиско Гоя)
3. „Гениалният глух музикант“ (Бетовен)
4. „Вожът-сифилитик“ (Владимир Ленин)
5. „Д-р Хокинг и АЛС“ (Стивън Хокинг)

такъв един кичур дал някои отговори на загадките за болестите и смъртта му, останали забулени за лекуващите композитора лекари, както и за поколения медици след тях. Става дума за коса на Бетовен, продадена през 1997 г., 170 години след смъртта на композитора, на търг на аукционната къща „Сотби“. Купил я д-р Алфредо Гуевара, лекар уролог от Аризона, който броил (подкрепен от Американското общество на името на Бетовен) 6458 долара за безценните останки.

Може да се предполага, че и той не е бил воден от сантимента да притежава фетиш на своя музикален идол, а от стремеж да блесне с научна сензация, като изследва всеки Бетовенов косъм с най-модерните методи за анализ, бомбардирайки ги с неутрони... Но дали са се оправдали очакванията на д-р Гуевара, че така ще открие болестните тайни на гения?

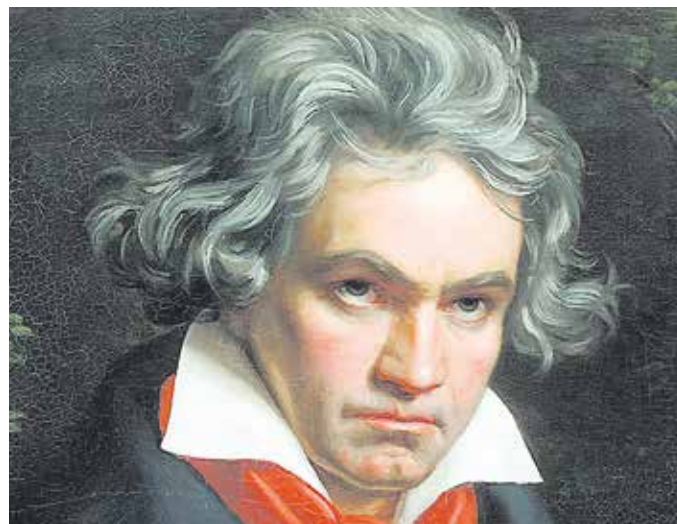
Ще стигнем по-нататък до резултатите от неговия анализ, но нека подредим преди това известните факти от живота на глухия музикален гений и човека-страдалец Бетовен. Както сам напътствено е написал в своя дневник: „Да започнем с основните първични причини на всички неща - как нещо става, за какво и защо става именно по този начин!“...

Детски години, лишени от детство

Бетовен се родил в Бон, на 16 декември 1770 г. Майка му, Мария-Магдалена Каверих (по баща), била дъщеря на придворен готвач. Баща му Йохан ван Бетовен - певец, тенор в придворната капела.

Родителите дали на първородния си син името на неговия дядо Лудвиг, фламандец, родом от графство Фландрия (историческа област в днешните държави Белгия, Франция и Холандия), откъдето дошла и представката „ван“ на фамилията. Дядото бил придворен капелмайстор в Бон, уважаван и достоен мъж, към когото внукът се отнасял с дълбок респект и в зрелите си години - негов портрет висял по стените на квартирите, обитавани от Бетовен във Виена.

Но уви, макар синът Йохан да наследил певческата дарба на своя отец, старият Бетовен не съумял да го възпита в своите високи нравствени критерии и добродетели. Гуляйджия, невъздържан и непоправим пияница, скандалджия, грубиян, заядлив, истеричен, женкар, сифилитик - такива са историческите характеристики на Йохан ван Бетовен и е много вероятно времето на този генетичен кръст да се е стоварило върху

Лудвиг ван Бетовен

всичките му потомци. Само Лудвиг, първородният син, получил известна компенсация от природата, щедро наследявайки музикалните гени на рода...

Първото дете на Йохан и Мария-Магдалена, момиче, се родило спяло и умряло на седмия си ден. Лудвиг ван Бетовен дошъл след година. След него майка му родила още пет деца, но само две от тях - Каспар-Карл и Николаус-Йохан, доживели до зряла възраст, а другите три починали от туберкулоза. Същата болест отнесла и майка им, едва 39-годишна, и то в годината, когато погребала поредното си дете, Мария-Мargarита (изследователи допускат, че се е заразшила, докато се е грижила за дъщеря си). По-късно туберкулозата отнася и Каспар-Карл, на 31 години. Най-дълго-

Карл ван Бетовен - любимият племенник на Бетовен

летен от Бетовенови е Николаус-Йохан, живял до 62 години, а свръхнадареният му брат Лудвиг починал на 57.

Музикалната дарба на момчето била забелязана от тираничния му баща още в най-ранните му години. Славата на детето-чудо Моцарт и неговите концерти в невръстна възраст запалили амбициите на таткото да отгледа и той вундеркинд, та да спечели покрай него добри пари, пък и благоволение на аристокрацията. И с настървение се заел с музи-

калното му образование. От 4-годишен малкият Луи, както го наричали тогава, прекарвал по 8 часа на ден на клавирина, често потънал в сълзи, които вместо жал, докарвали родителя му до гневни изблици. Баща му неведнъж го заключвал в студения и тъмен зимник, налагал го с тръстиковия си бастун, будел го и в полунощ, за да свири... За Йохан боят бил задължително образователно средство, а когато вечер се върнел пиан, намирал причина да бие и жена си... Чудно ли е, че Луи растял „мъчно“ дете: буен, твърдоглав, непонятен... Бит вкъщи, в училище сам се изявявал като побой-

ник...

Първият си концерт Лудвиг изнесъл в Кьолн, на 8 години, а на 12, освен на пиано, свободно свирел вече на цигулка и орган. Така, макар и по отблъскващ начин, бащата успял да развие природния му талант. А изнурителните уроци, лишили от детство детските години на сина му, щели след време да дадат своите творчески плодове и то във всички музикални жанрове от онази епоха, обогатявайки

своето време.

Изпитанията на семейната среда (алкохолизъм на баща му, а и на баба му, която свършва в психиатрия) и нерадостното детство били последвани от тежко юношество: едва 17-годишен Бетовен трябвало да поеме грижата за по-малките си братя и за вече напълно деградирания си баща. **Изпада в ранна депресия (меланхолия), няма приятели, изолира се от околните.** Всичко това развило болезнено чувствителния му дух, изградило болестно горделив, свободолюбив и крайно полюсен характер: от една страна музикантът, който рано загубил слуха си, съзнавал своята фатална, непобедима, непроменима съдба, а от друга - целият му живот и творчество протекли като осъзнат усатрем към сразяване на тази предопределеност.

Над тази двойственост и в основата на тази противоречивост, както и в парадоксалното преплитане на гениалното и нестандартното (да не кажа - ненормалното) ще открием още неизследваната роля на познати и непознати заболявания, най-често хронични инфекции.

Житейски привички с болестни последици

Нисък, набит, с атлетично телосложение, едра глава и остра черна коса, дебел врат и едри плещи, с румено лице и бели зъби, Лудвиг ван Бетовен изглеждал здрав и силен мъж, но всъщност е имал здравни проблеми още от ранното си детство, а може би - от майчината си утроба дори. Днес неговия изследователи и биографи, които са му посветили стотици, хиляди публикации, се опитват безрезультатно да посочат причините за неговата ранна гибел, акцентирайки вниманието си върху последните дни на композитора или стигат най-много назад, до появата на първите признаци за глухотата му, която е всеизвестен факт.

(Продължава на стр. 15)

(Продължение от стр. 14)

Аз съм дълбоко убеден, че той е страдал от хронични и вероятно **наследствени заболявания** през целия си живот, без да е получил адекватно лечение. (Впрочем, това не бива да ни изненадва, тъй като дори да беше жив днес, щеше да бъде диагностиран с почти същия неуспех).

Не може да се каже, че Бетовен е живял разумно или здравословно. Впрочем това е нормална традиция за хората на изкуството. Макар да има доза истина в казаното от Чайковски, че вдъхновението идва от труда, както апетитът идва с яденето, това не винаги е така - творческото вдъхновение се подава трудно на планиране и най-често артистът е подвластен на творческите импулси, отколкото обратното. Макар че е следвал някакъв дневен режим, в последна сметка и той допуска отклонения от собствената си работна програма, от здравословните норми, които, между другото, и днес са спорна тема.

Според данните, с които разполагаме, неговото **хранене** едва ли може да се нарече рационално. Както повечето виенчани, и той не прощава на **наденичките** и **черната бира** (поне една чаша на ден). Обичал също риба, но консумирал и много рожки яйца, дори когато жълтеницата му била вече явна и те били губелни за черния му дроб.

Известно е, че се е засягал, когато го подозират в прекомерна употреба на спиртни питиета, но фактите не са в негова полза. Опитите на някои автори да докажат, че воднянката или чернодробната му цироза не се дължала на прекаленото пиене, изглеждат доста безуспешни. Но и тогавашните, както и днешните медицински специалисти, не могат да отидат по-далеч, не могат да надникнат отгъткъ цирозата и да видят дали е възможно да има и друга причина за израждане на чернодробната тъкан, освен алкохола, а привеждат само моралния аргумент, че нямало как Бетовен да се пристрасти към алкохола, след като е водил дълга битка срещу алкохолизма на родния си баща. Това, разбира се, е само едно логическо разсъждение. Но то, между другото, води до вярното заключение, че Бетовен наистина **не е станал алкохолик**.

Все пак няма как да се отречат многобройните факти, че си е **пийвал редовно** и то не по малко, което едва ли е твърде здравословно. Във всеки случай - предостатъчно за предизвикване на **цироза** (което не означава, че цирозата може да възникне само поради редовно и солидно пиене). Не се отказвал от удоволствието на божественото питие, нито на обилните трапези в аристократичните дворци, нито в обикновените виенски кръчми. Имал предпочитания към сладките унгарски вина и бирата. Питието го вписвало в човешката общност, неутрализиращо ергенската му самота, разреждало изтощителното творческо напрежение, давало и допълнителен полет на неукротимото му вдъхновение.

Така или иначе, както при всички активни консуматори (при едни по-рано, при други по-късно - в зависимост от множество индивидуални дадености) под въздействието на поетия алкохол чернодробните клетки фиброзирали, което води до фаталната цироза...

Колкото до самият него, композиторът оправдавал редовната консумация на вино с липсата на апетит. Всъщност, подобно събуждане на апетита е съмнително, но за сметка на това алкохолът му причинявал тежки чревни колики, подуване на корема и съсипване на черния дроб...

Пътюм ще спомена, че познавайки тази му слабост, неговият най-доверен лекар д-р Малфати му предписал студен пунш, когато композиторът бил вече на смъртно легло... Това простудило черва-

та му и довело до допълнителни усложнения...

Човек-артист, в широкия смисъл на това понятие, композиторът нерядко **лягал да спи след полунощ**. Работният и творческият процес, които при него са едно и също нещо, само понякога се побират в рамките на приемливото от медицинска гледна точка. Този проблем Впрочем не е намерил и днес задоволително решение - нито в теорията, нито в практиката. Ще припомня само, че според Гюте трудът е здраве, но той не уточнява кой точно труд има предвид. Защото и трудът - в която и да е област, както и любовта и/или сексът, са явле-

Д-р Джовани Малфати

Д-р Франц Вегелер

проф. Йохан Шмид

Бетовен е бил лекуван от най-изявените лекари по онава време

ния крайно противоречиви. Те могат както да излекуват, дори да възвисят човек - телом и духом, така могат и да го разболеят и съсипят.

Като натурализиран виенчанин и той изпитвал слабост към **кафето**, което нахлуло преди два века в Европа именно през Виена. Имал си своя рецепта за това удоволствие: неговата чаша кафе се правела от... 60 кафеени зърна - блаженство за духа и изпитание за стомаха (но нима този творчески стимулант не погуби и Оноре дьо Балзак!).

Повече като мода и поза, а по-малко като пристрастяване, Бетовен посягал ежедневно и към **лулата с тютюн**, но не без да прекалява.

Особено внимание заслужават **две привички** на композитора, които можеха да бъдат и здравословни, ако бяха практикувани с мярка и грижа за здравето.

Едната са **разходките му из поля и ливади, в паркове и гори** - любовта към природата той носел от дете. Но Бетовен правел своите разходки и в най-лошо време: студ, сняг, бури... Скитал се, следвайки полета на своя дух, окрилен от божествено настроение или от своята муза. Случвало се е да го намират седнал на дънер или пейка - премръзнал, с отекли крака, да нахвърля ноти и идеи в бележника, с който никога не се разделял.

Другият вредоносен за здравето навик на Бетовен е **поливането на главата със студена вода** (или си топял главата в легена). Има различни предположения за причините от прилагането на тези водни процедури, но според автори като френския ретродиагностик д-р Мараж, те редовно са простудявали и възпалявали ушите на композитора, което впоследствие довело до пълното му оглушаване.

Анамнеза на заболяванията му

Систематизирал съм тук хронологично здравословните проблеми на композитора, според наличните исторически данни.

- Още 5-годишен имал няколко **астматични пристъпи**.

- Със сигурност се знае, че като дете е прекарал **едра шарка** (черна сипаница) с висока температура и бълуване, която му оставила белези за цял живот - кафеникави петна покривали лицето, шията, тялото му.

- Още докато живее в Бон (през 1792 г. се мести във Виена) се боял от светлината - най-вероятно, защото е имал

сериозни **поражения на очите** от прекарани и хронифицирани известни и неизвестни инфекции: едрата шарка, грип, **туберкулоза, лаймска борелиоза, сифилис**, простуди... Цял живот Бетовен носил очила.

- 1787 се оплаква в писмо „от гръдната си болест“, страхувайки се да не е наследил туберкулоза от умиращата си майка. „Към това се прибавя и **меланхолията**, която за мен е също такова нещастие, каквото е и самата болест“.

- 18-годишен получил **стомашни болки** и **проблеми с дебелото черво**: периоди на тежка **констипация** (запек) се сменяли с не по-малко тежка **диария**.

проф. Йохан Шмид

Често бивал **обезводнен**. „Моята постоянна болест“ - казва Бетовен за стомашно-чревните си колики, които го тормозели от дете и до края на живота му.

- 1797 г., по време на турне в Берлин, прекарва **тежък тиф**.

- 1796-98 г., когато е 26- (според някои автори - 28) годишен, започва да **губи слуха** си. Недочуването започнало първо с лявото ухо, по-късно и с дясното. Появил се шум в ушите, което му пречило да работи и да общува с хората. Първоначално не можел да чува само високите тонове, след това изчезнали и ниските. Глухотата се усилвала и към 40-44-та си година композиторът напълно

„Магарета“ - така Бетовен често е наричал лекарите, които са го лекували

оглушал.

- През 1800 г. пише до д-р Франц Вегелер от Бон: „... ушите ми продължават да шумят ден и нощ“.

- През 1801 г., в друго писмо до д-р Вегелер, Бетовен прави признание за **начеващата глухота**: „Този ревнив демон, моето здраве, ми създава големи проблеми, а именно - през последните три години моят слух става все по-слаб. Предполагам, че това се дължи на стомаха ми, който както знаеш, не беше добре още преди да напусна Бон, но състоянието ми във Виена се влоши - непрекъснато страдам от разстройство и в резултат на това съм ужасно отпаднал“.

И някои лекари, и Бетовен обяснявали отслабването на слуха му с коремните възпаления. (И защо не: ако инфекция, например с **Борелия бургдорфери** - или друга - е поразила и двата органа!).

- Същата 1801 г. Бетовен започва вече панически да посещава лекар след лекар в опит да намери решение на слуховия си проблем, който се задълбочавал. На 16.11.1801 г. пише на д-р Вегелер: „Наистина не мога да отрека, че **бученето и бръмченето в ушите ми** е по-малко, отколкото преди, и особено

в лявото ухо, от което всъщност започна оглушаването ми“. И по-нататък: „Но засега слухът ми с нищо не се е подобрил и съм склонен да мисля, въпреки че не смея да кажа определено, че е отслабнал още повече“.

Посещава във Виена и проф. Йохан Шмид, медицинско светило по обща патология и терапия, с надежда за очаквано излечение, но напразно.

- На 6 октомври 1802 г. изпраща на братята си Карл и Йохан писмо, докато е отседнал в Хайлигенщад, станало известно като „Хайлигенщадското завещание“. В него им споделя за признаците на настъпващата глухота: „Вие, които мислите, че съм злобен, твърдоглав или мизантроп, колко сте несправедливи към мен! Вие не знаете скритата причина, която ме принуждава да изглеждам такъв във вашите очи... Но помислете само: вече шест години страдам от неизлечимо заболяване, като състоянието ми се влошава поради невежи лекари.“

И по-нататък: „... Слухът ми става все по-слаб и по-слаб... ушите ми продължават да бучат и бръмчат ден и нощ. Трябва да призная, че вода жалко съществуване. Почти от 2 години престанах да участвам във всякакви обществени ангажименти, защото ми е невъзможно да кажа на хората: говорете високо, викайте, защото аз съм глух... В театъра сядам съвсем близо до оркестъра, за да чувам артистите, защото на по-голямо разстояние не мога да долавям високите ноти на инструментите и гласовете... Понякога, когато ми говорят тихо, мога да долавям звуците, но не разбирам думите. Но не мога да понасям, когато някой ми крещи...“.

В писмото Бетовен разкрива, че при липса на надежда за оздравяване е изпаднал в **дълбока депресия**, мяркали му се и **мисли за самоубийство**. „Още малко и щях да сложа край на живота си. Единствено мое изкуство ме въз-

пря... Може би ще се излекувам, може би не - готов съм на всичко. Принуден съм да стана философ... С радост очаквам смъртта“.

Но в писмо от този период до приятеля си Карл Аменда, богослов и цигулар, пише: „...твоят Бетовен живее много нещастно и е в спор с природата и своя Създател. Най-благородното у мен - моят слух, се влоши много... А на

д-р Вегелер доверява друга епистолярна изповед: „Плутарх ме е научил да се покорявам на съдбата. Но не искам да се предавам и няма да се предам, ако това е възможно, макар че има минути, когато се чувствам най-нещастното от всички Божии творения... Струва ми се немислимо да напусна доброволно този свят, преди да съм изпънил това, за което се чувствам призван“.

- Близо десетилетие композиторът прикривал слуховите си проблеми: „Когато съм сред хората, ме обхваща хладен ужас и се страхувам, че ще бъде разкрито“, признава в „Хайлигенщадското завещание“. Дълго време разчитал, че околните ще приписват неадекватните му отговори или мълчаливостта му на присъщата му разсеянност. Но засилващата се глухота пречила все повече на социалните му и емоционални контакти, засилили склонността му към **усамотение** и **меланхолия**, станал **ексцентричен**, **гневлив**, зачестили пристъпите му на **ярост**, развил **мания** за аристократично потекло, изпаднал и в **суицидни настроения**.

(Продължава на стр. 16)

БЕТОВЕН

(Продължение от стр. 15)

С годините **странностите на поведението** му убедили много негови съвременници, че полудява.

• Изгарян е от необяснима **треска**, която стихва сутрин, а вечер се придружава от **изгаряща температура** и го довежда до **бълнуване... Болестната треска се редува с творческа треска** и понякога е просто невъзможно да се отделят, сливат се в едно.

Гробът на Бетовен

• Прогресиращата глухота върви успоредно със **стомашно-чревни колики и влошаване на зрението**.

• От лятото на 1807 г. у Бетовен се появяват силни пристъпи на **подагра**, придружени с **продължително главоболие**.

• 1812 г. прекарва значителна част от почивката си в Теплиц, на легло, обхванат от **злокачествен песимизъм**: „От вчера, 16 септември, не се чувствам много добре и тази сутрин неразположението ми се засили“.

• 1813 г. вече чува само големия барабан от оркестъра... За да „чува“ музиката, **измислил необичаен способ**, ползвайки тънка дървена пръчица: единият ѝ край стисвал със зъби, а другият допирал до инструмента. Благодарение на предаваните по пръчицата вибрации чувствал неговото звучене.

• На 2 май 1813 г. пише до ерцхерцог Рудолф, че е **„болен повече умствено**, отколкото физически, че причините са от душевно естество... Поредица от нещастни случайности, връхлитали ме една подир друга, ме докараха наистина до състояние, граничещо с **умствено разстройство**“.

Бои се, че както брат си Каспар, може да е наследил туберкулоза от майка им...
• 1814 г. **Слухът** му е почти напълно изгубен. Въпреки оглушаването си, продължава да композира - Бетовен е притежавал така наречения „абсолютен слух“, който помагал на въображението му да си представя звученето на тоновете и да ги вплита в музикална хармония.

• 1815 г. се появяват първи признаци на **жълтеница**.

• развива **цироза на черния дроб**, която несъмнено е била ускорена от спиртни напитки (според някои изследователи Лудвиг започнал да пие, за да заглуши ужасните си стомашни болки).

• 1816 г. започнал да употребява **слухови тръби**, по лекарска препоръка.

• През зимата на 1816-1817 г. прекарва **тежък бронхит**, който става хроничен и го заплашва с туберкулоза...

• 1817 г.: „Настинах нещо. Вчера целият ден едвам можех да помръдна крайник. **Кашлица** и най-ужасното **главоболие**, което някога съм имал, ме измъчваха цял ден“.

• 1818 г. **Слуховите тръби вече не**

му служели и той започнал да общува с околните с „**Разговорни тетрадки**“, в които записвал разговорите си с много хора. (Тетрадките наброявали 400 и Бетовен ги завещал на своя предан почитател, секретар и биограф Шиндлер, който обаче изгорил голяма част от тях, опасявайки се от съдържащите се в тях „груби и невъздържани нападки против императора и престолонаследника“... Уви, така огънят унищожил и твърде ценни сведения за здравето, диагнозите, лечението на композитора... Завинаги!).

• 1818 г. Лекарите определят състоянието на Бетовен като „**почти халюцинозно**“.

• 1821 г.: Бетовен пише, че е бил **болен през цялата година**.

• През 1822 г. е диагностиран с „торакална **подагра**“. У Бетовен се появило отново силно **главоболие**, наред с усилващите се **ревматични пристъпи и стомашно-чревни проблеми**.

• През 1823 г. - **възпаление на очите, начален увеит**.

• През април, 1825 г. имал **чревно възпаление**, установяват **жълтеница**. Композитора пише на д-р Антон Браунхофер: „Имам **силни болки**...“. Докторът наредил: „Никакво вино, никакво кафе, никакви подправки“, но пациентът му скоро нарушил лекарската забрана за алкохола...
• През май 1925 г. Бетовен пише на своя племенник Карл: „Моята **слабост** се обостри до крайност... „Призрактът с косата“ няма да ме остави да чакам, скоро ще се появи.“

• На 15 октомври 1825 г. Бетовен пише на лекаря: „**Плюя доста кръв**, но вече само от гърлото... Докторе, затворете вратата на смъртта!“...
• През 1826 г. здравето му продължило да се влошава - получава възпаление на очите, от което **едва не ослепява**.

• В края на 1826 г. гостува в имението **Гнайсендорф** на брат си Йохан - богат аптекар, с когото много-много не се разбирали. Композитора е настанен във влажна и студена стая, където простила. Измъчва го тежка **кашлица, храци кръв**, мъчи го жажда, **остри болки** го пробуждат в хълбока. След скандал с брат си, Бетовен си тръгва за Виена. Тъй като стиснатият Йохан не пожелал да плати за топла каляска, Лудвиг пътувал в открита млекарска каруца... Заболява от **пневмония**.

• Тежко възпаление на белия дроб, придружено от напреднала **чернодробна цирроза с асцит**, в условията на грипна епидемия, предопределят края на неговото битие. Благодарение на яката си физика и със съдействието на най-добрите виенски лекари, превъзможва белодробното възпаление, но **състоянието му се влошава трайно и непоправимо**.

• През втората половина на декември (1826 г.) композитора вече се превивал от болки, **краката му се подуваат, отичат му колената**, имал **затруднения в уринирането, жълтеницата се усилила**... Чувствал краката си като „безчувствени сунгери“. Любимият му племенник Карл, на когото композитора е завещал цялото си състояние, се заиграва на билиард и цели три дни не му довежда лекар...
• През пролетта на 1827 г. е вече тежко болен. Краката му все повече се подуват. Лекарят установява **асцит** (събиране на течност в коремната кухина) и му прави пункция. Впоследствие му се правят още 4 пункции за източване на коремната течност. Бетовен е огорчен от мълвата, че неговата **хидропизия** (издуване на корема, „жабешки“ корем) се дължала на злоупотреба с алкохол (но тя, както видяхме по-горе, не е съв-

сем неоснователна).

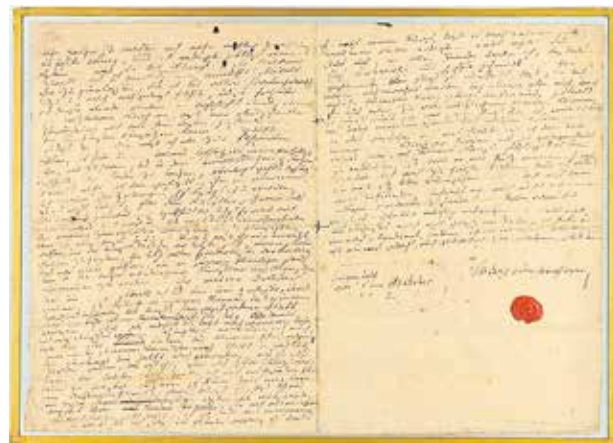
• Бетовен страда още от **плеврит**, има **силни болки в гърлото, загубва си гласа**. На близките, които идват да го посещават в квартирата му, един ден казва: „Аплодирайте, приятели! Комедията свърши!“... Дробовите му хрипят тежко, започва да **повръща, бълнува, халюцинира**...

• На 23 март, същата година, композитора е посетен от художника Йозеф Телчер и съпругата му. „Видът на този велик човек беше ужасен... той лежеше бледен и жалък, дълбоко въздъхвайки отвреме-навреме... челото му беше изпотено, устата му не пророни нито дума...“.

• На 24 март Бетовен започва да хълца. Доктор Малфати му угажда - разрешава му да си пийне пуш с лед. Болният се почувствал по-добре и... увеличил дозата неимоверно. Придремал, започнал да халюцинира. Главата му клюмва. Получава причастие, след което изпада в **дълбока кома**. Невиждащите му очи били вперени в някаква въображаема точка, не разпознава никого. Умира след две денонощия, на 26 март 1827 г.

За читателите с по-широки медицински интереси ще цитирам и пасажи от **анамнезата на проф. д-р Майкъл С. Донненберг, представена на проведената през 1997 г. в Университета в Мериленд конференция за здравето и смъртта на Бетовен**:

„Пациентът е бил 56-годишен мъж, който страдал от висока температура, тръпки по тялото (свързани с асцита му), болки в корема, рязка кашлица със слаба хемоптиза (отхрачване на кръв). Симптомите се появили 2 дни преди той да поеме на дълго пътуване с открито превозно средство през зимата. Дишането му било трудно заради болките в

Хайлигенцатското завещание

корема и плевралните болки.

Пациентът имал дълга история зад гърба си на стомашно-чревни проблеми. От дете бил астматик. Първите симптоми за стомашно-чревни проблеми започнали, когато бил на 22 г. Става въпрос за периодично появяващи се болки в корема и диария. Симптомите се влошавали и на възраст от 31 г. той се оплаквал от болки, свързани с пристъпи на диария, последвани от запек. Четири години преди началото на тази болест имал силен пристъп на болка в стомаха, придружена от повръщане и диария, както и жълтеница.

Състоянието му останало същото в продължение на месец, без подобрение. В крайна сметка алкохолът щял да облекчи болките, но продължителната му употреба в действителност изостря симптомите.

Две години по-късно се наблюдавал оток на долните крайници, придружен от хемоптиза, хематемеза (повръщане на кръв), епистаксис (кървене от носа).

... По време на преглед пациентът изглеждал болен и с респираторен дистрес. Лежал на легло и стенел от болки. Линеел, бил с повишена температура,

от време на време го втрисало. Жълтеницата била лесна за разпознаване - имал видима пигментация. Дишането било плитко и ускорено. Имал следи от засъхнала кръв по ноздрите му - сигурно доказателство за епистаксиса. Коремът бил значително подут, с признаци за масивен асцит. Твърди образувания били напипани в черния му дроб. Краката били видимо отекли, с разпръснати петехии (петна от кръвоизлив).

... Пет дни по-късно асцитът се влошил още, както и отоците по долните крайници. Пациентът повръщал, имал диария. Направили му парацентеза и **извлекли от стомаха 11 л мътна течност** - това довело до известно облекчение, но процедурата била усложнена, защото раната се инфектирала и извличането било много продължително. ... Състоянието на пациента се влошавало в продължение на 4 седмици. Ставал все по-слаб и все повече отичал. Храченето на кръв и кървенето от носа ставали все по-чести. Накрая се разболял от анурия (симптом на острата бъбречна недостатъчност), изпаднал в кома и починал.“

Какво (не) казват аутопсионните протоколи

Бидейки почти през целия си живот пациент, Бетовен с нарастващо раздразнение изразявал недоверието си към способностите на лекуващите го лекари, неприкрито ги наричал „магарета“ (Не е странно, че същото определение за лекарите използват и Гоя, и Пенчо Славейков...) и **горчиво ги иронизирал**: „Моето лечение е свършено, но съществува само един проблем: господата докторите не могат да открият латинското или гръцкото название на моите болести...“. Веднъж бил дотолкова вбесен на д-р Малфати, че го изгонил, наричайки го „безнадежден невежа“.

„Състоянието ми (1802 г.) е „усложнено от безразсъдни лекари“, написал композитора в „Хайлигенцатското завещание“... Уви, далеч не е и подозирал тогава, какво още го чака от страна на безразсъдните хипократовци... А той е имал досег до най-търсените и авторитетни виенски лекари на времето, като Антон Браунхофер - личен лекар на император Франц Йосиф, Йохан Штауденхайм - основател на Виенското медицинско общество, Джовани Малфати, Йохан Франк, Франц Вегелер, Андреас Ваврух ...Те наистина понякога са го изваждали от болестта и отчаянието, но в последна сметка, за историята са съхранени конфликтите и неговите нецензурирани оценки за **някоя от тях**.

Един го карал да пие бадемово мляко (д-р Андреас Ваврух), друг го налагал с компреси от вълча ябълка, трети му слагал пивавици на корема и ушите... По лекарско предписание в Теплиц пиел до подуване минерална вода, капел си от нея и в ушите; пак в Теплиц, в Карлсбад, във Виена се обливал със студена; д-р Малфати пък му препоръчал парни бани с брезови клонки... Опитвали се да облекчат глухотата му със слухова тръба, но макар да пробвал различни модели, те се оказали неудобни и неефикасни. Пробвали да лекуват слуха му и с някакви електрически трептения, които в действителност го довършили...
Надеждата, че слухът му ще бъде излекуван, постепенно го изоставила. И Бетовен се почувствал „принуден да стане философ“, заканвайки се: „Ще уловя съдбата за гущата и ще я смажа!“...“